

Головащенко Юлія Сергіївна

канд.філол.наук, асистент кафедри комунікативної лінгвістики та перекладу
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна

ТЕМА ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ У РОМАНІ ДЖОНА МАКСВЕЛЛА КУТЗЕЕ ‘WAITING FOR THE BARBARIANS’

Семантичний простір художнього тексту (далі – ХТ) візуалізується у межах семіотичного простору ХТ, що трактується як наслідок реалізації системи мовних знаків у семантично цілісне і нерозривне мовленнєве полотно. Лексичні одиниці є, безсумнівно, найбільш вагомими складниками мовної системи і ХТ [1]. Саме завдяки значенням відбувається процес семантичного «зчеплення» слів та подальшого утворення взаємопов’язаного семантичного ланцюжка, що в сукупній множині утворюють чітку і кольорову картину текстового змісту – його семантичний простір.

Тема позбавлення свободи й ув’язнення посідає одне з головних місць у романі “*Waiting for the Barbarians*” Джона Максвелла Кутзее, що слугує матеріалом пропонованої розвідки. Відповідно, це знаходить відображення й у семантичному просторі цього твору. Тема ув’язнення й умисного обмеження волі на семантичній площині аналізованого роману відтворюється у лексико-семантичному полі (далі – ЛСП) CONFINEMENT / ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ.

Проаналізуємо поняття CONFINEMENT / ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ на матеріалі словникових дефініцій з метою окреслення меж його лексичного значення:

- 1) *the state of being enclosed within bounds, limited or restricted;*
- 2) *incarceration in a guard hose / prison while awaiting trial or as a punishment* [3];
- 3) *to be put into an enclosure; to be kept within limits; to be prevented from going away beyond a particular limit;*
- 4) *to be restrained from; to be forced to stay in something* [4].

Послугуючись вищенаведеними тлумаченнями лексичного значення слова *confinement*, виокремимо релевантні компоненти значення – семи, що є ідентифікаторами приналежності слів до лексичних структур ЛСП. Інтегральними семами цього ЛСП є “*within bounds / enclosed / restricted*” і “*imprisonment / incarceration / forceful prevention from leaving a place*”. Відтак, в аналізованому романі основними напрямками розвитку значення у межах ЛСП CONFINEMENT / ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ є детальний опис місця ув’язнення та відтворення сутності позбавлення волі. Це, передусім, передбачає пригнічення людської подоби шляхом відмови їй у фізичних чи фізіологічних потребах і цілковите відмежування від соціального середовища існування.

У цьому ЛСП виділяємо дві лексичні структури – “BOUNDS OF A PLACE / RESTRICTED AREA / МЕЖІ МІСЦЯ УВ’ЯЗНЕННЯ / ОБМЕЖЕНА ТЕРИТОРІЯ” та “IMPRISONMENT / BEING SHUT IN A PLACE / УВ’ЯЗНЕННЯ”.

У лексичній структурі “BOUNDS OF A PLACE / RESTRICTED AREA / МЕЖІ МІСЦЯ УВ’ЯЗНЕННЯ / ОБМЕЖЕНА ТЕРИТОРІЯ” об’єднані лексичні одиниці, що сприяють детальному зображенню місця ув’язнення головного героя роману. Відтак, увага зосереджена на двох ракурсах місця позбавлення волі – його внутрішньому описі та відокремленні від зовнішнього світу. Таким чином, до лексичної групи “INTERNAL LIMITS / ВНУТРІШНІ МЕЖІ” належать слова, що значення яких стосуються предметного опису інтер’єру й апелює до семантичних ознак: (а) внутрішня будова камери: “*There is no*

window, only a hole on the wall"; "The door closes (...)" ; "(...) sitting in the middle of the floor" (...); (б) інтер'єр та його елементи: "With my bedroll and the old bear-fur under my arm I enter my cell. The soot-marks are still on the wall where the brazier used to stand"; "I stare all days at the empty walls (...)" ; "Sometimes, sitting on my mat staring at three specks on the wall (...)" ; "(...) the smell of the bucket in the corner" (...); (в) атмосфера місця ув'язнення: "(...) darkness falls"; "(...) two days of solitude (...)" ; "(...) the cockroaches come out to explore. I hear, or perhaps imagine, the horny clicking of their wings, the scurry of their feet across the paved floor" [2].

До другої лексичної групи "EXTERNAL LIMITS / ЗОВНІШНІ МЕЖІ" входять лексичні одиниці зі значенням фізичного розмежування ув'язненого від світу. Відокремленість людини від світу виявляється у втраті безпосереднього і безперешкодного зв'язку з природою та іншими людьми, а на семантичному рівні вона підсилюється двома ознаками: (а) опосередкований зв'язок із природою, що здійснюється крізь стіну органами чуття: "The best hour is early morning, when I wake and lie listening to the first bird-song outside, watching the square of the smoke-hole for the instant at which darkness gives way to the first dove-grey light"; "(...) listening to the last twitterings of birds in the trees under the great violet sky (...)" ; (б) непрямий зв'язок із соціумом, що уможлиблюється органами чуття: "I sleep all day and night, barely disturbed by the chop-chop of picks behind the wall at my head or the faraway rumble of barrows and shouts of labourers"; "Later in the evening there is a burst of noise and a hubbub of voices. Doors are opened and slammed, feet tramp back and forth. (...) Within an hour everything is quiet again" [2]. Отож, поняття ув'язнення розкривається у світлі абсолютної залежності людини від певної локації, якій характерні пригніченість атмосфери й гнітючий вплив на людину. Оскільки ув'язнений стикається з обмеженням фізичного простору, він відчуває себе втраченим для зовнішнього світу, з яким він хоч і має непрямий контакт, але не може взаємодіяти на рівних правах.

Другою лексичною структурою в межах цього СП є "IMPRISONMENT / BEING SHUT IN A PLACE / УВ'ЯЗНЕННЯ", що розділяється на дві підгрупи "RESTRICTION / ОБМЕЖЕННЯ" та "PSYCHOLOGICAL STATE / ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН". Очевидно, що поняття ув'язнення розкривається на ґрунті обмеження особистої свободи людини та її вільного пересування і поступового психологічного занепаду як наслідку утисків її базових потреб. До першої лексичної групи входять лексичні одиниці, значення яких стосується обмеження в діяльності та людських потребах і репрезентується такими ознаками: (а) обмеження фізичної діяльності: "I sleep all day and night (...)" ; "I stare all days at empty walls (...)" ; "Nor is there any sign that I will be let out, though this is an exercise day"; (б) обмеження людських і фізіологічних потреб: "I am fed same rations as common soldiers"; "My requests for clean clothes are ignored (...) Each exercise day, under the eye of the guard, I wash one item, a shirt or a pair of drawers, with ash and cold water, and take it back to my cell to dry"; "Under the monotonous regimen of soup and porridge and tea, it has become an agony for me to move my bowels"; (в) обмеження контакту із зовнішнім світом: "Every second day the barracks gate is locked for an hour and I am let out to wash and exercise"; "I look forward with craving to exercise times, when I can feel the wind on my face and the earth under my soles, see other faces and hear human speech"; "(...) to remind myself of the world that is various and rich"; "(...) how I looked forward to the single brief contact which was all I could have with the boy, morning and evening!" [2].

Друга лексична група об'єднує лексичні одиниці, значення яких репрезентує психологічний аспект ув'язнення людини, а саме особливості її внутрішніх переживань, емоційного пригнічення і загального пониклого стану. Семантична картина значення цієї ділянки ЛСП витлумачується такими аспектами: (а) глибокі і часом філософські роздуми про своє становище: "How can I accept the disaster that has overtaken my life when the world continues to move so tranquilly through its cycles?" ; "(...) I realize how tiny I have allowed them

to make my world, how daily I become more like a beast or a simple machine (...)"; "(...) *I am now no more than a pile of blood, bone and meat that is unhappy*"; (б) психоемоційний сплеск: "*Then I respond with movements of vertiginous terror in which I rush around the cell jerking my arms about, pulling my beard, stamping my feet, doing anything to surprise myself (...)*"; "*I weep, and feel the tears stinging the open flesh*"; "*I sit in a corner against the wall and weep, tears running from my eyes without stop*"; (в) спостереження за плином часу: "*I build my day unreasonably around the hours when I am fed*"; "*The best hour is early morning (...)*"; "*I am amazed to come to myself in the thin grey light of the day, slumped in a corner, with not the faintest sense that time has passed*"; (г) бажання поринути у спогади чи мрії: "*In my dreams I am again in the desert, plodding through endless space towards an obscure goal*"; "(...) *or shut my eyes, trying to attune my hearing to that infinitely faint level at which the cries of all who suffered here must beat from wall to wall*"; "(...) *fall into a second sleep, into a confusion of images among which I search out one in particular (...)*" [2]. Отже, множина значень слів, що утворюють лексичну структуру "IMPRISONMENT / BEING SHUT IN A PLACE / УВ'ЯЗНЕННЯ", заповнює простір ЛСП CONFINEMENT / ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ багатьма відтінками загального польового значення.

Висновки. Семантичне різнобарв'я є водночас дзеркалом авторської присутності і відображенням особливостей авторського сприйняття поняття ув'язнення, яке висвітлює не лише фізичне обмеження волі, але й психологічне усвідомлення власної немічності, нікчемності і слабкодухості у боротьбі з ворогом. Перспективу дослідження вбачаємо в аналізі творчих доробків інших представників постколоніальної літератури і виявлення нових аспектів поняття позбавлення волі у цій царині.

Список використаних джерел:

1. Головащенко, Ю. С. (2018). *Семантичний простір романів Джона Максвелла Кутзее*. [автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича].
2. Coetzee, J. M. (1999). *Waiting for Barbarians*. New York: Penguin Books.
3. Dictionary.com [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dictionary.com/>. – Заголовок з екрану.
4. Merriam-Webster Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.merriam-webster.com>. – Заголовок з екрану.